

ХОЛОДНА О. О.

Холодна Олена Олександрівна, старший викладач кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

Olena Kholodna, Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Senior Lecturer of the Department of General and Specialized Piano of the (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-3368-038X>

© Холодна О. О., 2024.

ОКСАНА ХОЛОДНА — ЯСКРАВИЙ ПРЕДСТАВНИК ШКОЛИ ГЕНРІХА НЕЙГАУЗА В УКРАЇНСЬКІЙ ФОРТЕПІАННІЙ ПЕДАГОГІЦІ

OKSANA KHOLODNA — A BRIGHT REPRESENTATIVE OF THE HENRIK NEUHAUS SCHOOL IN UKRAINIAN PIANO PEDAGOGY

Оксана Григорівна Холодна походить з роду, що має цікаву і славетну історію. Були колись так звані «холодні шевці» — звідти й пішло це прізвище. Прадід Оксани, Макар Холодний, був ремісником, проте двоє його синів, Григорій та Іван, здобули гідну класичну освіту й стрімко спрямували родове русло в інший соціальний прошарок. Син Івана Макаровича, Петро — засновник знаної династії художників, громадський діяч, член Центральної Ради, міністр освіти в уряді УНР. Григорій Макарович — автор кількох історичних досліджень, директор гімназій у Тамбові та Новочеркаську. Його діти були різнобічно обдаровані, високоосвічені, та більшість його синів спіткала трагічна доля. Першим загинув молодший, Володимир, чоловік Віри Левченко, що уславила його прізвище, коли стала зіркою німого екрану, легендарною Вірою Холодною. Потім заарештували Григорія, батька Оксани. Він був одним із сорока п'яти обвинувачених у справі СВУ — Спілки визволення України. Приводом

для звинувачення в антиурядовому націоналістичному за-
колоті була його любов до рідної мови, поїздки на велоси-
педі містами й селами країни, щоб збирати народні пісні.
Після здобуття Україною незалежності стали відомі ще й
інші факти: що Григорій Холодний облив червоним атра-
ментом бюст вождя, що він був єдиним, хто під час проголо-
шення вироку на процесі вигукнув «Звинувачення не ви-
знаю!». Він викладав математику в середній школі й пра-
цював в Інституті української мови, де брав участь у скла-
данні словників. Збереглися безцінні для мене документи —
його тюремний щоденник, написаний французькою мовою,
і стос листів до рідних — у них вимальовується постать лю-
дини великої душевної та духовної культури, поета, худож-
ника, музиканта. Григорій був закатований на Соловках.

Старший із братів, Олексій, музичний критик, теж був
репресований. Єдиний, кому вдалося вціліти при радянській
владі, — Микола Григорович, видатний український учений-
натураліст, чие ім'я носить Інститут ботаніки НАН України.
Наприкінці життя і йому довелося постраждати: його вчен-
ня піддали нищівній критиці під час горезвісної кампанії
проти генетики.

Мати Оксани Григорівни, Софія Касіянівна Агте, похо-
дила із сім'ї збіднілих дворян, які мали німецьке, французьке
й італійське коріння, а одна з її родичок — прізвище Гоголь-
Яновська. Софія була чудовою піаністкою, ученицею
О. Б. Гольденвейзера, викладала гру на фортепіано.

Оксана Григорівна Холодна народилася 1915 року. Її
дитинство пройшло в Чернігові, там під орудою матері вона
робила свої перші кроки у грі на роялі. Згодом родина пере-
їхала до Києва, де Оксана закінчила семирічку, потім муз-
профшколу в класі Надії Марківни Гольденберг. Далі вона
навчається в Московській консерваторії у професора Голь-
денвейзера, після закінчення якої з відзнакою отримує при-
значення до Київського музичного технікуму. З початком
війни Оксана перебуває в евакуації, навчається на історико-
теоретичному факультеті Київської консерваторії, яку на той
час було евакуйовано до Свердловська. Там вона вступає

до аспірантури в давно омріяний клас Генріха Густавовича Нейгауза, який працював тоді у Свердловську. Із 1951 року Холодна працює в Київській консерваторії, спочатку як асистентка професора Є. М. Сливака, згодом отримує власний клас. У 1969 році О. Холодну затверджено у вченому званні доцента кафедри спеціального фортепіано.

Холодна Оксана Григорівна. 1974 рік

Ідеалом музиканта, піаніста, педагога був для Оксани Григорівни Генріх Нейгауз, і частину творчого вогню цієї унікальної особистості вона передала своїм учням. Про Генріха Густавовича іноді жартома говорили, що в його класі всі студенти талановиті. Те ж саме доводилося чути і про Оксану Григорівну. У цьому жарті була частка тієї правди, що її вихованці, так само, як і нейгаузівські, виростали саме в артистичному відношенні. Дивним чином їй вдавалося вплинути на саму природу учня, домогтися від нього більшої сприйнятливості до мови музики, примусити пережити кожний виконуваний твір як явище свого власного життя, навчити, нарешті, розмовляти зі слухачем з естради. Це була своєрідна «хімія» відносин між учнем і викладачем, яка не піддається аналізу. Та, мабуть, секрет педагогіки Оксани Григорівни полягав у тому, що її заняття являли собою безперервний творчий пошук, у якому учень був не пасивним виконавцем волі педагога, а природно залучався до процесу усвідомлення композиторського задуму. Головний чинник цього процесу — розкриття ідеї, поетики твору, визначення відповідних засобів виразності, які потребували відбору певних піаністичних прийомів для звукового втілення. І тут готових рецептів було небагато, тому студенти Оксани Григорівни не дивувалися, коли на одному уроці їм пропонувався один варіант рішення, а на другому — дещо інший. Траплялось, деякі студенти нарікали на цю «непослідовність», але пізніше завжди усвідомлювали мудрість такого підходу до роботи над твором. Це розуміння приходило тоді, коли перед ними відкривалася вся глибина змісту виконуваної музики і невовимість, неповторність живої виконавської миті, тобто, коли починало «проростати» їхнє самостійне музично-образне мислення. Пробудити в учневі митця — ось те, чого насамперед прагнула Оксана Григорівна.

Доброта, співчуття, щирість — мов промені, линули від цієї людини. Вони здавалися не виробленими в собі умисне етичними якостями в кантівському розумінні, а природними, іманентними особливостями її натури, і тому справляли особливо сильний моральний вплив на оточення. Таким

самим ненав'язливим був вплив її естетичних уподобань, завдяки яким у студентів незмінно зростав критерій оцінок явищ життя і мистецтва.

О. Г. Холодна з учителем Г. Г. Нейгаузом. 1963 рік

Усіх своїх студентів Оксана Григорівна охоплювала материнським піклуванням, завжди переймалася їхніми великими й малими проблемами. Ця її риса була настільки очевидною і загальновідомою, що одного разу стала об'єктом пародійного зображення на новорічному студентському «капуснику». Тоді, певна річ, це дуже засмутило Оксану Григорівну. Проте тепер у пам'яті її учнів спогади про свого педагога як про чудову, чуйну людину і високопрофесійного музиканта, злилися воедино.

Багато учнів О. Г. Холодної досягли значних успіхів на ниві професійного музичного мистецтва. Серед них — лауреат премії імені Т. Г. Шевченка, народний артист України Валерій Матюхін; солісти Київської філармонії — заслужена

артистка України Неліда Афанасьєва й відома українська піаністка Інна Порошина. У НМАУ ім. П. І. Чайковського школу Холодної представляють: доктор мистецтвознавства, професор К. І. Шамаєва; народна артистка України, професор С. П. Глух; заслужений діяч мистецтв України, професор О. Д. Ліфоренко; заслужена артистка України, доцент Т. В. Корольова; старший викладач О. Холодна, концертмейстери Н. Гудько, І. Дудченко, О. Приймак, О. Протопопова. Протягом сорока років очолював творче об'єднання «Музика» Національної радіокомпанії України Є. Семченко, його дружина, Т. Семченко — директор Київської дитячої музичної школи № 26. З її ініціативи цій школі присвоєно ім'я О. Г. Холодної. У Київському музичному ліцеї працює дипломант міжнародного конкурсу О. Анищенко. Н. Турковська працювала викладачем і солісткою в кількох містах США й Австралії. Більшість вихованців О. Г. Холодної, уже після закінчення Консерваторії, завжди приходили до Оксани Григорівни перед відповідальними виступами за порадою та благословінням. Тепер вони постійно влаштовують концерти пам'яті свого педагога.

Акцентуємо тісний зв'язок О. Г. Холодної з кафедрою загального та спеціалізованого фортепіано Київської консерваторії — Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Протягом двадцяти п'яти років плідно працювала на кафедрі її сестра, одностудниця і близький по духу музикант, Наталія Григорівна Холодна. Корифеї кафедри — К. І. Шамаєва, С. П. Глух, Т. В. Корольова — продовжують утілювати в життя принципи школи Оксани Холодної і завжди беруть активну участь у заходах, присвячених вшануванню її пам'яті. Далеко не всім відомо, що Л. М. Краснікова через хворобу свого педагога більше року навчалася в Оксани Григорівни, вона й досі згадує її з великою любов'ю і шаную. Н. О. Лукашенко мала кілька уроків з Оксаною Григорівною перед своїм випускним іспитом із камерного ансамблю. Вона вважає отримані тоді поради надзвичайно важливими для себе, а результатом цих занять була найвища оцінка дуже авторитетної державної комісії.

О. Г. Холодна. 1969 рік

Перу О. Г. Холодної належать ґрунтовні наукові праці. Даниною її великої любові до свого вчителя стало дисертаційне дослідження «Творчий образ Г. Г. Нейгауза». Окремі фрагменти цієї праці опубліковано в українських науково-методичних збірках. Є також невеликий нарис про Прелюдію «Кроки на снігу» К. Дебюссі, у якому авторка надзвичайно глибоко простежує інтонаційну драматургію цієї «маленької трагедії». Ще один напрям методичної роботи О. Холодної — створення інструктивних п'єс для дітей, деякі з них уміщено до дитячих методичних збірок. На жаль, незакінченою залишилась остання наукова праця Оксани Григорівни — виконавський аналіз «33-х Варіацій на тему вальсу Діабеллі» Бетховена. Завершена була лише її перша частина, яка вводить читача у світ пізньої бетховенської творчості. Доктор мистецтвознавства, професор Надія Олександрівна Горюхіна, яка свого часу ознайомилася з цією працею, зазначила, що

Холодна створила ґрунтовне музикознавче дослідження. Насичене численними та важливими виконавськими вказівками, воно свідчить про надзвичайно високу ерудицію авторки, наявність справжньої наукової методики виконавського аналізу та глибоке пізнання стилю твору.

Отже, багатогранна діяльність Оксани Григорівни Холодної стала вагомим внеском у розвиток вітчизняної музичної культури. Її школа гідно продовжує нейгаузівський напрям у фортепіанному виконавстві й педагогіці. Світлий образ Оксани Григорівни — Людини з великої літери — назавжди залишиться в серцях вдячних учнів та колег.

Список використаної літератури

1. Дудченко И. М. Памяти моих почитаемых педагогов профессора Е. М. Сливака и его ассистента О. Г. Холодной посвящаются эти воспоминания // Collegium : междунар. науч.-худож. журн. Киев : Вид. дім Дмитра Бурого, 2020. № 33–34. URL: <https://burago.com.ua/i-m-dudchenko-pamyati-moikh-pochitaemykh/> (дата обращения: 03.02.2024).

2. Маркевич Н. А. Об Оксане Григорьевне Холодной // Київська фортепіанна школа. Імена та часи : кол. моногр. Київ, 2013. С. 305–306.

3. Рябов И. М. Оксана Григорьевна Холодная. [Слово на вечере памяти О. Г. Холодной 10.12.2000] // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 101 : Зі спадщини майстрів. Кн. 2. Київ, 2013. С. 342–343.

4. Шамаева К. И. Слово на вечере памяти О. Г. Холодной 10.12.2020 // Київська фортепіанна школа. Імена та часи : кол. моногр. Київ, 2013. С. 303–305.